

VEEKAITSE JA -MAJANDUS

Vesi on hädavajalik inimeste, loomade ja taimede elutegevuseks ning majanduse toimimiseks. Veekaitse ja veemajandus ulatuvad üle riigipiiride. ELi veepoliitikal on oluline roll keskkonna kaitsmisel ELis. Kehtivate õigusaktide eesmärk on säilitada veeallikaid ning nii magevee- kui ka mereökosüsteeme ning tagada joogi- ja suplusvee puhtus. ELi veepoliitika raamdirektiiviga loodi õigusraamistik puhta vee kaitsmiseks ja taastamiseks ELis ning selle pikaajalise kestliku kasutamise tagamiseks.

ÕIGUSLIK ALUS

Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) artiklid 191–193.

ÜLDINE TAUST

Vesi ei ole lihtsalt kaup, vaid ka ühine hüve ja piiratud ressurss, mida tuleb kaitsta ja kestlikult kasutada, seda nii kvaliteedi kui ka kvantiteedi mõttes. Samas survestavad seda mitmed sektorid, nagu põllumajandus, tööstus, turism, transport ja energeetika. 2012. aastal käivitas komisjon [Euroopa veevarude kaitsmise kava](#) – pikaajalise strateegia, mille eesmärk on tagada kvaliteetse vee kättesaadavus piisavates kogustes kõikideks õiguspärasteks kasutusviisideks, rakendades paremini ELi praegust veepoliitikat, integreerides veepoliitika eesmärgid muudesse poliitikavaldkondadesse ning kõrvaldades praeguse raamistiku lüngad. Kavas on ette nähtud, et liikmesriigid kehtestavad veearestuse ja veetõhususe eesmärgid ning töötatakse välja ELi vee korduskasutuse normid.

EESMÄRGID JA SAAVUTUSED

ELi poliitikaga on loodud kaks peamist õigusraamistikku meie mage- ja mereveevarude kaitsmiseks ja majandamiseks ökosüsteemil põhineva tervikliku lähenemisviisi alusel – veepoliitika raamdirektiiv ja merestrateegia raamdirektiiv.

A. Veepoliitika raamdirektiiv ja seda toetavad spetsiifilised veealased direktiivid

ELi [veepoliitika raamdirektiiviga](#) on loodud raamistik maismaa pinnavee, üleminekuvee, rannikuvete ja põhjavee kaitseks. Selle eesmärk on hoida ära ja vähendada reostust, edendada kestlikku veekasutust, kaitsta ja parandada veekeskonda ning leevendada üleujutuste ja põua mõju. Üldine eesmärk on saavutada kõigi vete hea keskkonnaseisund. Seetõttu palutakse liikmesriikidel

koostada looduslike geograafiliste vesikondade alusel vesikonna majandamiskavad ning konkreetsed meetmeprogrammid püstitatud eesmärkide saavutamiseks.

2019. aastal toimunud veepoliitika raamdirektiivi [hindamisel](#) jõuti järeldusele, et see täidab üldiselt eesmärki, kuid selle rakendamist tuleb kiirendada. Selle tulemusena teatas komisjon 2020. aasta juunis, et veepoliitika raamdirektiivi ei muudeta ning selle asemel keskendutakse kehtiva direktiivi rakendamisele ja täitmise tagamisele.

Veepoliitika raamdirektiivi toetavad sihipärasemad direktiivid, s.o põhjaveedirektiiv, joogiveedirektiiv, suplusveedirektiiv, nitraadidirektiiv, asulareovee puhastamise direktiiv, keskkonnakvaliteedi standardite direktiiv ja üleujutuste direktiiv.

Direktiivis, mis käsitleb [põhjavee](#) kaitset reostuse ja seisundi halvenemise eest, sätestatakse konkreetsed kriteeriumid põhjavee hea keemilise seisundi hindamiseks, oluliste ja püsivate kasvatendentside kindlaks tegemiseks ning tendentsi pöördumise punktide kindlaksmääramiseks. Kõigi saasteainete künnisväärtuse kehtestavad liikmesriigid, v.a nitraatide ja pestitsiidide puhul, mille piirmäärad kehtestatakse konkreetsete ELi õigusaktidega.

Komisjon esitas 2022. aasta oktoobris [ettepaneku](#), millega muudetakse ühenduse veepoliitika alast tegevusraamistikku, ja direktiivid, mis käsitlevad põhjavee kaitset reostuse ja seisundi halvenemise eest ning keskkonnakvaliteedi standardeid veepoliitika valdkonnas. Ettepanekus soovitati ka ajakohastada nii pinna- kui ka põhjavee saasteainete loetelusid.

Muudetud [joogiveedirektiivis](#) (2020) määratakse kindlaks olmevee kvaliteedi põhistandardid. Selles nõutakse, et liikmesriigid kontrolliks korrapäraselt vee kvaliteeti, kasutades proovivõtukohta meetodit. Liikmesriigid võivad kehtestada oma territooriumil lisanõudeid, kuid üksnes tingimusel, et selle tulemusena järgitakse kõrgemaid standardeid. Direktiivis nõutakse ka tarbijate regulaarset teavitamist. Lisaks tuleb iga kolme aasta tagant anda komisjonile aru joogivee kvaliteedi kohta. Komisjon esitas ettepaneku direktiivi muutmiseks 2018. aasta veebruaris reageeringuna Euroopa kodanikualgatusele „Right2Water“ ning sellega asendatakse eelmine, 1998. aastast pärit direktiiv. Muudetud direktiiviga ajakohastatakse kehtivaid ohutusstandardeid ja parandatakse juurdepääsu puhtale joogiveele vastavalt Maailma Terviseorganisatsiooni viimastele soovitudele. Lisaks suurendab see joogivee kvaliteedi ja tarnete läbipaistvust tarbijate jaoks ja suurendab usaldust kraanivee suhtes, aidates seeläbi vähendada plastpudelite arvu. Kogu ELis tehtavad riskipõhised vee ohutuse hindamised aitavad kindlaks teha võimalikud riskid veeallikatele ja tegeleda nendega jaotustasandil.

[Suplusveedirektiivi](#) eesmärk on rahvatervise ja keskkonnakaitse parandamine ning sellega kehtestatakse sätted, mis käsitlevad suplusvee seiret ja klassifitseerimist (nelja kategooriasse) ja sellest üldsuse teavitamist. Suplushooajal peavad liikmesriigid võtma igas supluskohas kord kuus suplusvee proove ja hindama vähemalt kahe konkreetse bakteri kontsentratsiooni. Nad peavad teavitama üldsust suplusvee profiilide kaudu, mis sisaldavad näiteks teavet suplusvee kvaliteeti mõjutava reostuse liigi ja allikate kohta. Standardsümboliga teavitatakse üldsust suplusvee klassifikatsioonist ja kõigist suplemiskeeldudest. Komisjon ja Euroopa Keskkonnaamet avaldavad igal aastal [kokkuvõtliku aruande](#) suplusvee kvaliteedi kohta.

[Keskkonnakvaliteedi standardite direktiiviga](#) kehtestati ELi tasandil kas veekeskkonnale või selle kaudu olulist ohtu põhjustava 33 prioriteetse aine ja kaheksa muu saasteaine piirkontsentratsioonid pinnavees. [2013. aasta muutmise](#) käigus lisati olemasolevasse nimistusse 12 uut ainet ja kohustati komisjoni koostama lisanimekiri ainetest, mille kohta kogutakse kõigis liikmesriikides seireandmeid prioriteetsete ainete nimistu edaspidiste läbivaatamiste toetamiseks. Komisjoni 2022. aasta oktoobri [ettepanekuga](#) nähakse ette, et pinnavee jaoks prioriteetsete ainete nimistusse lisatakse 23 üksikainet, sealhulgas sellised pestitsiidid nagu glüfosaat, mõned ravimid (valuvaigistid, põletikuvastased ravimid ja antibiootikumid), bisfenool A ning 24 per- ja polüfluoritud alküülühendi (PFAS) rühm.

[Asulareovee puhastamise direktiivi](#) eesmärk on kaitsta keskkonda asulareovee ja tööstusreovee ärajuhtimisest tuleneva kahju eest. Direktiivis sätestatakse miinimumstandardid ja tähtajad asulareovee kogumiseks, puhastamiseks ja ärajuhtimiseks, kehtestatakse reoveesetete kõrvaldamise kontrollid ning nõutakse reoveesete merrelaskmise järkjärgulist lõpetamist. Koosõlas muu Euroopa rohelise kokkuleppe poliitikaga, mille eesmärk on vähendada saastet, et jõuda 2050. aastaks nullnetoheiteni, võttis komisjon 2022. aasta oktoobris vastu [muudetud direktiivi](#) ettepaneku.

[Nitraadidirektiivi](#) eesmärk on kaitsta veekogusid põllumajandusest tuleneva nitraadireostuse eest. Seda täiendava määrusega nõutakse, et liikmesriigid esitaksid iga nelja aasta järel komisjonile aruande, mis sisaldab üksikasjalikku teavet heade põllumajandustavade, kindlaksmääratud nitraaditundlike alade ja veeseire kohta ning tegevusprogrammide kokkuvõtteid. Nii direktiivi kui ka määruse eesmärk on kaitsta joogivett ja hoida ära eutrofeerumisest põhjustatud kahju. 2021. aasta oktoobris avaldas komisjon oma viimase [rakendamisaruande](#), milles ta hoiatas, et nitraadid põhjustavad ELis endiselt kahjulikku veereostust ja et ülemäärane väetamine on siiani probleemiks paljudes liidu piirkondades.

ELi [üleujutuste direktiivi](#) eesmärk on vähendada ja ohjata üleujutustest põhjustatud riske inimestele, keskkonnale, taristule ja varale. Direktiivi kohaselt peavad liikmesriigid viima läbi esialgsed hindamised, et määrata kindlaks ohustatud vesikonnad ja nendega seotud rannikualad, ning seejärel koostama üleujutusrisi kaardid ja üleujutusrisi maandamise kavad, milles keskendutakse ennetusele, kaitsele ja valmisolekule. Kõiki neid ülesandeid tuleb täita koosõlas veepoliitika raamdirektiiviga ja selles sätestatud vesikonna majandamiskavadega.

B. ELi ranniku- ja merepoliitika

[Merestrategia raamdirektiiv](#) on ELi integreeritud merenduspoliitika keskkonnasammas, mis loodi eesmärgiga edendada ELi meremajanduse kestlikku arengut, kaitstes samal ajal paremini liidu merekeskkonda. Merestrategia raamdirektiivi eesmärk oli saavutada 2020. aastaks ELi mereakvatooriumi hea keskkonnaseisund, jätkata mereakvatooriumi kaitset ja säilitamist ning hoida ära selle seisundi edasine halvenemine. Direktiiviga määratakse piirkondlike merekonventsioonidega sätestatud geograafilistes piirides kindlaks Euroopa merepiirkonnad (Läänemeri, Atlandi ookeani kirdeosa, Vahemeri ja Must meri) ja allpiirkonnad. Hea keskkonnaseisundi saavutamiseks 2020. aastaks pidid liikmesriigid

töötama oma mereakvatooriumi jaoks välja ökosüsteemipõhised strateegiad, mis tuleb iga kuue aasta järel läbi vaadata. Soovitusel [rannikualade integreeritud majandamise](#) kohta määratakse lisaks kindlaks rannikualade aruka planeerimise ja majandamise põhimõtted, mida liikmesriigid peavad arvesse võtma.

2020. aasta juunis võttis komisjon vastu [aruande](#) merestrateegia raamdirektiivi esimese rakendamistsükli kohta. Uues ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 (mis võeti vastu 2020. aasta mais) on seatud eesmärgiks mereökosüsteemide kaitset veelgi tugevdada, sealhulgas kaitsealade laiendamise ning elupaikade ja kalavarude taastamiseks mõeldud rangelt kaitstud alade loomise kaudu.

Tanker Erika põhjustatud katastroofiline naftareostus 1999. aastal ajendas ELi tugevdama oma rolli meresõiduohutuse ja merereostuse valdkonnas ning selle tulemusel [loodi Euroopa Meresõiduohutuse Amet](#), mis vastutab muu hulgas laevade põhjustatud reostuse ärahoidmise ja tõrje ning nafta- ja gaasirajatiste põhjustatud merereostuse tõrje eest. [2005. aasta direktiiv](#), mis käsitleb laevade põhjustatud merereostust ning karistuste kehtestamist rikkumiste eest, ning selle 2009. aasta [ajakohastatud versioon](#) koostati selleks, et tagada tõhusate ja hoiatavate karistuste, sh kriminaal- või halduskaristuste määramine merereostuse eest vastutajatele. Saasteainete laevadelt merre heitmine loetakse kuriteoks, kui seda tehakse tahtlikult või kui see toimub ettevaatamatuse või tõsise hooletuse tõttu ning toob kaasa vee kvaliteedi märgatava halvenemise.

C. Rahvusvahelised kokkulepped piirkondlike veekogude kohta

Mereakvatooriumide kaitset Euroopas reguleerivad neli rahvusvahelist koostööstruktuuri ehk piirkondlikku merekonventsiooni ühiste veepiirkondadega liikmesriikide ja naaberriikide vahel: 1992. aasta konventsioon OSPAR (põhineb varasematel Oslo ja Pariisi konventsioonidel) Kirde-Atlandi kohta, 1992. aasta Helsinki konventsioon (HELCOM) Läänemere piirkonna kohta, 1995. aasta Barcelona konventsioon (UNEP-MAP) Vahemere kohta ning 1992. aasta Bukaresti konventsioon Musta mere kohta. ELi jõgede vett kaitstakse rahvusvaheliste konventsioonidega, nagu 1992. aasta [piiriveekogude ja rahvusvaheliste järvede kaitse ja kasutamise konventsioon](#) (veekonventsioon), 1996. aasta [Doonau kaitse konventsioon](#), 1999. aasta [Oderi reostusevastase kaitse konventsioon](#) ja 1999. aasta [Reini saastekaitse konventsioon](#). Piirkondadevahelise mereakvatooriumidele või vesikondadele keskendunud keskkonnaalase koostöö tulemusel on koostatud mitu ELi makropiirkondlikku strateegiat: [2009. aasta Läänemere piirkonna strateegia](#) (ELi esimene makropiirkonna jaoks koostatud terviklik strateegia), [2011. aasta Doonau piirkonna strateegia](#) ning [2014. aasta Aadria ja Joonia mere piirkonna strateegia](#).

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Kõigi aegade esimese Euroopa kodanikualgatusega „Right2Water“ (2013) kutsuti ELi institutsioone ja liikmesriike tungivalt üles tagama, et kõik kodanikud saaksid kasutada õigust veele ja kanalisatsioonile, et veevarustuse ja veevarude majandamise suhtes ei kohaldataks siseturu reegleid ning et veeteenused jäetaks liberaliseerimismeetmetest välja. Parlament nõudis [2015. aastal reageeringuna eelnimetatud Euroopa kodanikualgatusele](#) suure häälteenamusega, et komisjon

esitaks seadusandliku ettepaneku, millega rakendatakse ÜRO poolt tunnustatud inimõigust veele ja kanalisatsioonile, ning muudaks asjakohasel juhul veepoliitika raamdirektiivi, et tunnustada üldist juurdepääsu ja inimõigust veele.

Rõhutades vajalikku üleminekut ringmajandusele, toetas parlament kavasad edendada vee taaskasutamist põllumajandusmaa niisutamiseks. Samaselt toetas ta kraanivee kvaliteedi parandamise kavasad, et vähendada plastpudelite kasutamist.

Parlament peab veereostuse vastu võitlemist väga tähtsaks ja taotleb vee kvaliteedistandardite parandamist ELis. [Muudetud joogiveedirektiiv](#), mille parlament võttis vastu [15. detsembril 2020](#), jõustus 12. jaanuaril 2021, misjärel liikmesriikidel on aega kaks aastat selle ülevõtmiseks oma siseriiklikku õigusesse.

Parlament rõhutas oma 2018. aasta [resolutsioonis ookeanide rahvusvahelise majandamise kohta](#), et „säästva meremajanduse rajamine ning merekeskkonna koormuse vähendamine eeldab meetmeid kliimamuutuste, maismaal tekkiva prügi merre ja ookeani jõudmise ning merede saastamise ja eutrofeerumise piiramiseks, mereökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks, kaitsmiseks ja taastamiseks ning mereressursside säästvaks kasutamiseks“. Sellega seoses nõudis parlament, et „komisjon toetaks rahvusvahelisi meetmeid merede elurikkuse kaitseks, eriti käimasolevatel läbirääkimistel uue õiguslikult siduva akti üle, mille eesmärk on merede elurikkuse kaitse ja säästev kasutamine riikide jurisdiktsiooni alt välja jäävatel aladel“, ning kutsus „komisjoni üles kavandama rangemaid õigusakte, et säilitada ja tagada merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse säästev kasutamine liikmesriikide jurisdiktsiooni alla kuuluvates piirkondades“.

Oma 25. märtsi 2021. aasta [resolutsioonis](#) mereprügi kohta juhtis parlament tähelepanu mereprügi mõjule mereökosüsteemile, kalandusele ja tarbijatele ning nõudis rohkemate piirangute kehtestamist ühekordselt kasutatavale plastile ning spetsiaalselt kavandatud ja kestlikumate materjalide kasutamist kalapüügivahendite puhul.

Uues [ELi elurikkuse strateegias aastani 2030](#) (mille komisjon võttis vastu 2020. aasta mais) on seatud eesmärgiks mereökosüsteemide kaitset veelgi tugevdada. See teema oli olulisel kohal ka bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni [osaliste konverentsi 15. istungjärgul \(COP15\)](#), mis lõppes 2022. aasta detsembris Kanadas Montrealis.

Lisateavet selle teema kohta leiate [keskkonna-, rahvatervise ja toiduohutuse komisjoni \(ENVI\) veebisaidilt](#).

Maria-Mirela Curmei / Christian Kurrer
10/2023

